



**Woensdag 31 oktober 2018**

**TivoliVredenburg - Grote Zaal - 20.15 uur**

**Inleiding 19.30 uur - Huib Ramaer**

## **NATIONAL PHILHARMONIC ORCHESTRA OF RUSSIA**

**Vladimir Spivakov**, dirigent

**Nikolaj Tokarev**, piano

**Sergej Rachmaninov 1873 - 1943**

Pianoconcert nr. 2 in c-klein opus 18 (1900/01)

*Moderato*

*Adagio sostenuto*

*Allegro scherzando*

Pauze

**Pjotr Iljitsj Tsjaikovski 1840 - 1893**

Symfonie nr. 5 in e-klein opus 64 (1888)

*Andante - allegro con anima*

*Andante cantabile, con alcuna licenza*

*moderato con anima*

*Valse: allegro moderato*

*Finale: andante maestoso; allegro vivace*

*molto vivace - moderato assai e molto; maestoso - presto*

### **Muziek die wortelt in Russisch kerkgezag**

Als jong ventje werd hij al ondergedompeld in het doopvont van de Russische kerkzang. Eerst in de kloosters en kerken van Novgorod en omgeving, later in die van St. Petersburg. Sergej leerde de liturgische gezangen en zinnenprikkelende rituelen van de orthodoxe kerk met de paplepel kennen. Ze zouden hem nooit meer loslaten. Hoor het strijkerscollectief in het eerste deel van dit pianoconcert. Lyriek wortelt tot in het ruggenmerg van de componist, resulterend in een gedragen, diepgravende, zangerige toon. En hoog boven zijn jeugdijaren, in de nokken van al die kloosters en kerken, bengelden zware bronzen klokken. Ook het gonzende boventoonrijke gebeier van die klokken heeft hem nooit meer verlaten, waar hij zich later ook bevond. Luister naar de uit de verte verrijzende galmende akkoorden waarmee

de pianist het tweede pianoconcert opent. Daar klinken die klokken!

*Con passione* nemen de strijkers je vervolgens mee, terwijl de pianist ze omlijst met indrukwekkende omspelingen, de hoorn glans geeft aan het geheel, waarna het klavier de melodie overneemt, uitmondend in een klaterfontein van virtuositeit. Verlichting en hoop biedt het tweede thema in majeure, beaamd door de houtblazers. Daarna hoor je in het bonkig galopperende, bij vlagen zelfs krijgshaftige vervolg nog een ander aspect van Rachmaninov, zijn capaciteiten als buitenman en ruiter te paard. Rachmaninov was een voortreffelijk ruiter. Hij kon vissen en wilgen planten. In een brief onthult Rachmaninov hoe hij juist een grondboor heeft gekocht waarmee hij gaten van twee voet diep kan boren. Daarin plant hij wilgenstekken die 'vijf voet' boven de aarde uit steken: 'Ik heb er 120 uitgezet.' Heel precies geeft hij ze allemaal op tijd water, 'hoe groot is mijn verrukking wanneer ik een frisse knop zie van een jong groen blaadje.' Van de 120 stekken hebben er al 43 wortel geschoten: 'Feliciteer mij!'

### **Een overvloed aan muzikale ideeën**

Rachmaninov werd gedrild aan de concertvleugel door de pianopedagoog Zverev in Moskou, met wie hij in conflict raakte toen zijn ontluikende talent als componist een bedreiging leek te gaan vormen voor de ambities van zijn docent, die de begaafde jongen vanaf zijn twaalfde jaar in huis had genomen en geen dag rust gunde.

In 1889 heeft Sergej het helemaal gehad, verlaat de woning van zijn meester en trekt in bij de zus van zijn vader, Varvara, en haar man Aleksandr Satin. De Satins trokken vanaf 1890 elke zomer vanuit Moskou naar hun zeshonderd kilometer zuidoostelijk daarvan gelegen landgoed Ivanovka, en we hebben het hier niet over een volkstuintje. Op deze Russische aarde groeide Rachmaninov de componist. Zijn Eerste Symfonie bloeide er op, belangrijke pianowerken en zijn Derde Pianoconcert.

Minstens zo stimulerend in die groene omgeving waren zijn nichten, dochters van de Satins, Sophia Aleksandrovna en Natalia. De Satins wisten Rachmaninov uit zijn veelbesproken crisis te helpen na het fiasco van de wereldpremière van zijn Eerste Symfonie. De start van zijn derde carrière als dirigent en een succesvolle tournee als concertpianist voor Brits publiek ten spijt, wilde het componeren - met pen en inkt op papier althans - maar niet lukken. Kom op, moeten zijn nichtjes hebben gedacht, als jij de Britse onderdanen van Queen Victoria (tot 1901 koningin van het Britse Koninkrijk en keizerin van India) aan je voeten krijgt, dan kun jij meer! Het is winter, we staan op de valreep van een nieuwe eeuw en de familie is terug in Moskou. Na overleg met de bevriende heer dr. Grigori Grauermann sturen de Satins hun neef Sergej naar een geleerde heer, bedreven in de uit Frankrijk overgewaaid hypnotherapie, een vriend van Grauermann

aan de universiteit van Moskou. Tot de knoppen beginnen te botten in de lente van 1900, bezoekt Rachmaninov hem elke dag. Slechts een paar deuren verderop zijgt hij neer in een comfortabele fauteuil en praat deze dokter Dahl positief op hem in volgens de dan kakelverse methode van de post-hypnotische suggestie.

Niet minder belangrijk zal Rachmaninovs acute sensuele ontwaking zijn geweest, veroorzaakt door de onweerstaanbare charmes van de rond zijn vleugel vlinderende Natalia Satina. Zomer en herfst droegen de vrucht van deel twee en drie, met succes in première gebracht onder de dirigent Siloti in Moskou. 'Het mag ongelooflijk klinken, maar deze behandeling [van dokter Dahl] hielp me echt. Al bij aanvang van de zomer was ik weer aan het componeren. Het materiaal nam gestaag toe, en nieuwe muzikale ideeën begonnen in mij op te borrelen - veel meer dan ik nodig had voor mijn concert. Tegen de herfst had ik twee delen voltooid (het *Andante* en de *Finale*)... Ik speelde ze hetzelfde seizoen nog op een liefdadigheidsconcert gedi-ri-geerd door Sikti [koosnaam voor Siloti] met bevredigend succes.'

Fluit en mijmerend pianospel bepalen de sfeer van het langzame deel, gebruikt als filmmuziek in de Britse rolprent *Brief Encounter* uit 1945, over de wederzijds buitenechtelijke affaire van een huisvrouw en een huisarts.

'Tegen de lente [van 1901] had ik het eerste deel voltooid (*Moderato*) en voelde ik dat dokter Dahls behandeling mijn zenuwstelsel op miraculeuze wijze had versterkt. Uit dankbaarheid droeg ik het Tweede Pianoconcert aan hem op.', aldus Rachmaninov. Briljantie en sprankeling wisselen elkaar af met Slavisch getinte weemoed in de overrompende finale. Een jaar na de voltooiing daarvan trouwden Sergej Rachmaninov en Natalia Satinova. Het landgoed Ivanovka werd in 1910 - 1911 hun eigendom. Tot hun gedwongen vlucht na de Revolutie van 1917 volgde een aantal intens gelukkige zomers. In de winter gaf hij in Moskou koortsachtig concerten om zoveel mogelijk roebels te verdienen, in de zomer kocht hij landbouwwerktuigen, meestal van Amerikaanse makelij en trainde hij op Ivanova jonge volbloeden voor de paardenraces.

### **Tsjaikovski - Vijfde Symfonie**

De verzorgde omlijsting van melodieën in geraffineerde instrumentatie is een kunst die Rachmaninov van Tsjaikovski heeft kunnen afkijken. Tsjaikovski's Vijfde staat bekend als zijn tweede 'Noodlotssymfonie'. In zijn eigen notities omschreef hij de stapvoetse introductie tot het eerste deel, een mars met donkere klarinetten en strijkers, als een volledig door de knieën gaan voor het lot en de ondoorgroendelijke grillen van de voorzienigheid. *Hear, hear*, het noodlotsmotief dat hierna nog in velerlei wisselende gedaanten zal terugkeren. Het puntig ritmische *Allegro* rammelt vervolgens *con animo* aan de kettingen van dit neerdrukkend fatalisme. Het

biedt ruimte voor dialoog, twijfel, even opstandig als energiek gemor en geklaag. In groot contrast daarmee staat het neven-thema, gebracht door de violen in octaven. Onvergetelijk en volbloed Russisch is het lied van het zich zacht vegend openbarende *Andante cantabile*, te beginnen met de aangrijpende hoornsolo, *con alcuna licenza* (met enige vrijheden), bijgestaan door de zacht mee wiegende klarinet, doorbroken door de hobo. Na een exotisch getint couplet flitst het noodlotsmotief als donder en bliksem in schetterend koper (viervoudig forte). Feeëriek en herinnerend aan de zwier van Tsjaikovski's balletmuziek op spitsen is de galante wals. Het noodlotsmotief keert in de slotfase in klein gehouden getemde versie terug. Uiteindelijk trompettert het goede definitief triomferend in majeur het kwaad van de kaart tijdens het koortsachtig snelle besluit van de finale.

*Huib Ramaer*

**Vladimir Spivakov** heeft een zeldzame dubbelcarrière: hij betreedt de wereldpodia afwisselend als dirigent en als violist, dat laatste met de door hem in 1979 opgerichte Moscow Virtuosi. Tussen 1999 en 2002 was Spivakov chef-dirigent van het Russisch Nationaal Orkest, en sinds 2003 leidt hij het National Philharmonic Orchestra of Russia. Als gastdirigent leidde hij beroemde orkesten in Europa, de VS (Chicago, Philadelphia, Cleveland) en de belangrijkste orkesten van Rusland. Ook anderszins neemt hij een schat aan ervaring mee, getuige zijn samenwerking met illustere dirigenten als Jevgeni Svetlanov, Kirill Kondrasjin, Mstislav Rostropovitsj, Leonard Bernstein, Lorin Maazel, Riccardo Chailly, Claudio Abbado en Seiji Ozawa. Sinds 1989 is hij artistiek leider van het Internationaal Muziekfestival van Colmar.

**Nikolaj Tokarev** studeerde aan de Gnessin Staatsacademie voor Muziek in Moskou, het Royal Northern College of Music in Manchester, en studeerde aanvullend bij Barbara Szcepanka aan de Robert Schumann Hochschule in Düsseldorf. In 2000 won hij de Grand Prix bij de Tiende Eurovisie Grand Prix of Young Musicians in het Noorse Bergen. Nadien won hij ook verschillende (publieks)prijzen bij het Concours Géza Anda in Zürich. Hij soleerde o.a. bij het BBC Symphony Orchestra, Gewandhaus Symphonieorchester Leipzig en de Münchner Philharmoniker. Sinds 2006 heeft hij een exclusief contract bij Sony Music, waarvoor hij vele cd's opnam.

Het **National Philharmonic Orchestra of Russia** werd in 2003 opgericht door het Russische Ministerie van Cultuur. Het orkest verbindt de beste orkestmusici met jong, veelbelovend talent. Gedurende hun nu 15-jarige bestaan ontwikkelde het orkest zich tot een van de beste orkesten van Rusland.

Het volgende concert in de serie Internationale Toporkesten Vrijdag 1 februari - Mahler Chamber Orchestra & Mitsuko Uchida: Pianoconcerten van Mozart & Alban Berg